

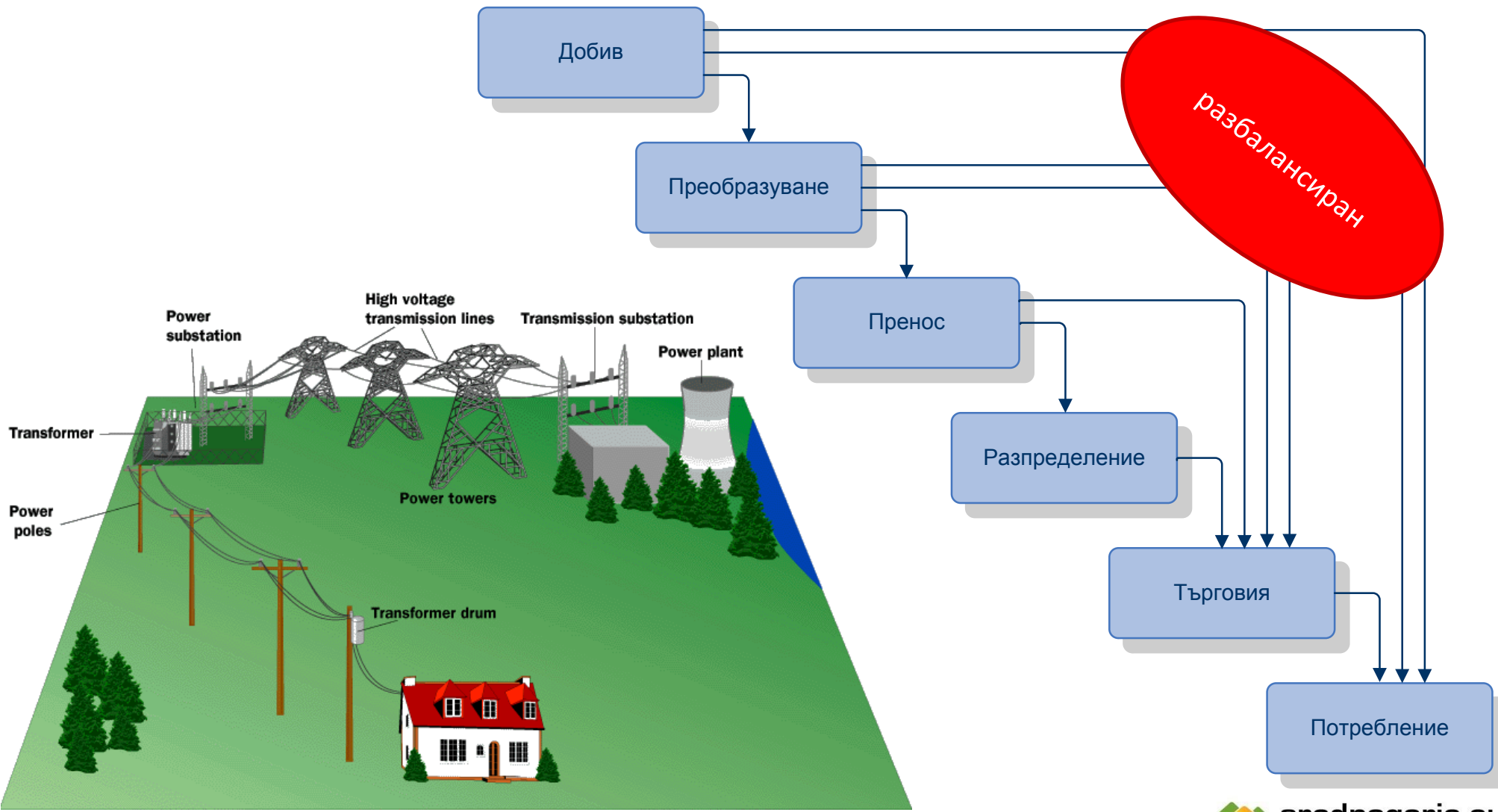
**ГОДИШЕН РЕГИОНАЛЕН ФОРУМ
ЕЛЕКТРОЕНЕРГИЕН ПАЗАР, ИНФРАСТРУКТУРА И УСЛУГИ**

**РАЗВИТИЕ НА ЕЛЕКТРОЕНЕРГИЙНИЯ ПАЗАР
ФАКТОРЪТ ИНСТИТУЦИОНАЛНА УСТОЙЧИВОСТ**

Николай Минков
Изпълнителен директор
Индустриален клъстер Средногорие

24 септември 2014 година
Хотел Шератон, София

ЕЛЕКТРОЕНЕРГИЙНИЯТ ВЕРТИКАЛ

ИНСТИТУЦИИТЕ

„Защо нациите се провалят? Къде са корените на силата, просперитета и бедността?“

Тази великолепна книга на двамата американски професори – Дарон Аджемоглу (МИТ) и Джеймс Робинсън (Харвард), преведена на български език от Издателство „Изток-Запад“ през 2013 г. блестящо отговаря на такива фундаментални въпроси, като: Защо някои нации са богати, а други – бедни? Дали причините са в културата, в климата или пък в географията? Или може би в незнанието? Кой са верните политики? Авторите на тази студия убедително отговарят, че нито един от посочените фактори не е определящ или съдбовен.

В основата на икономическите успехи (и неволи) стоят създадените от самите хора политически и икономически институции.

(по Предговора на книгата)

ЕНЕРГИЙНИТЕ ИНСТИТУЦИИ

За 25 години държавните институции в енергийната политика и управление търпят редица трансформации – от министерство, през комитет и агенция, министерство, пак комитет, отново министерство до мегаминистерство (с икономиката) – през последните 9 години.

Следва отделяне на енергийната ефективност и ЕВИ в изпълнителната „Агенция за устойчиво енергийно развитие“. Която, обаче **остана без представител в Енергийния борд?!**

Регулаторът ДКЕВР преминава през успешното си (с водния сектор) разширение, развива се в първите 10 г. и се срива през последните 5 години.

Енергийното законотворчество стана силно неустойчиво. Достатъчно е да се проследи тренда на нарастване броя ЗИД на законите в сектора през последните 5 години.

Отделянето по вертикала, приватизацията и инвестициите на зелено успяха да асоциират, но не конфедерираха интересите в сектора.

Съсловната гилдия в енергетиката практически беше разрушена!

ЕНЕРГИЙНОТО РЪКОВОДСТВО

Ако се анализира ръководството на българските енергийни институции и дружества през последните 20 г., респективно – през последните 5 години, то може да се обобщят следните факти:

За 20 години, днес енергетиката има 14-ти принципал (министър) и той е 5-ти за последните 5 години с вероятност да се появи 15 (6)-ти до края на годината.

Ресорният **енергиен заместник-министър е 20+ти за 20 години и 8-ми за последните 5 години.**

Председателят на ДКЕВР е 8-ми за 15 годишна история на комисията, 6-ти за последните 5 години и 5-ти за последните 2 години.

Изпълнителният директор на НЕК е 13+ти за 20 г. и 7-ми за последните 5 години.

Изпълнителният директор **на АЕЦ Козлодуй е 9-ти за 20 години и 5-ти за последните 5 г.**

Примерите могат да бъдат продължени с ръководствата на БЕХ, ЕСО, ТЕЦ Марица Изток 2, Мини Марица Изток и т.н.

ПОЛИТИЧЕСКИТЕ ФОРМАЦИИ

Ръководствата на енергийните институции и държавните дружества се номинират и избират от ръководствата на политическите формации, на законодателния орган и на изпълнителната власт, мандатирани от суверена да управляват.

През последните 20 години, респективно – в последните 5 от тях, се забелязва относителна устойчива персонифицираност и приемственост на партийни ръководства във водещите политически формации.

Което следва да води до устойчива партийна политика, в т.ч. и кадрова при формиране и провеждане на националните секторна политика и стопанска стратегия, законодателство и ръководство на държавния енергиен сектор.

За голямо съжаление, наблюдава се непоследователност и деструктивност в енергийните политики и стратегии.

ИКОНОМИКА И ЕНЕРГЕТИКА

Натрупаният през последните 10 години опит, както и резултатите днес показват, че **форматът мега-министерство на икономика и енергетика у нас съдържа системни недостатъци.**

От една страна, принципалът на енергийната политика и активи е и ще става все по-зает с разрешаване на заплетените проблеми в енергийния сектор.

От друга страна, **индустриалната и търговската политика, привличането на инвестиции и отварянето на нови пазари имат нужда от изцяло отдаден на такива каузи стопански министър.**

Не на последно място, **сериозните проблеми в енергетиката рефлектират върху интереси на търговски и индустриални предприятия.**

Няма как министърът на енергетиката – собственик на държавни енергийни предприятия да защитава енергийните интереси на индустрията.

ЕНЕРГИЕН БОРД

Енергийният борд представлява енергиен консултативен съвет към МС, инициран и ангажиран с представителство на заинтересовани страни.

Борд е английски термин без официално присъствие в българския правен речник. Като институт, **Енергиен борд има единствено в Онтарио, Канада**, където играе роля на енергиен икономически регулатор.

У нас законът вменява такава роля на ДКЕВР. Регулаторът ни е създаден с финансовата помощ на USAID и с експертна помощ на регулатора на щата Ню Джърси, САЩ, на Делойт и Туш, КЕМА, на експерти от Канада, Норвегия и други.

За изминалите 15 години, ДКЕВР се хармонизира с изисквания на регулаторните институции и политики в ЕС. Но **в Европа Енергиен борд няма.** Очакванията у нас той да играе ролята на суперрегулатор или супервайзор са нереални. Там са КЗК и ВАС, арбитражите. Освен това, в Европа се засилва ролята на ASER.

Появява се риск от подмяна на институции и добавяне на институционална неустойчивост.

БОРД И ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ

Целите и задачите, както и **форматът на представителство на заинтересованите страни в Енергийния борд предполага пълнота и равнопоставеност.**

В Борда са поканени както отделни енергийни компании, така и браншови съюзи и асоциации, работодателски и синдикални организации.

Не са изключение представители на един сегмент, да имат интереси и в друг сегмент.

Липсват двете основни централи за свободния пазар на електроенергия – АЕЦ Козлодуй и ТЕЦ Марица Изток 2. А те са и донорът на евтината електроенергия за регулаторния микс.

В Борда липсват газовите оператор и доставчик – **Булгартрансгаз и Булгаргаз.**

Липсват **Булатом** и **енергийната ефективност.**

Няма ги БАМИ на металургията и БКХП на химията.

Както и **Федерацията на енергетиците в България.**

Не са поканени **Министерство на финансите и Българската банка за развитие.**

Няма я и **КЗК.**

ПОЛИТИЧЕСКА ВОЛЯ

Добрите намерения на инициаторите и ръководството на Енергийния борд за намиране на устойчиви решения за излизане от институционалната, системна и финансова криза в електроенергийния сектор **ще успеят само ако се предложат фундаментални решения.**

Неволни или преднамерени залитания в технически анализи и изводи, инструменти и решения ще опорочи самата идея за създаване на консултативния съвет, ще прекратят граници на пълномощията на законово регламентирани държавни органи и търговски дружества и ще доведат до усложнения в хроничното заболяване на електросектора.

Предпоставка за развитие на пазара е финансовото оздравяване на сектора.

Предпоставка за финансовото оздравяване е системната му устойчивост.

Предпоставка за системната устойчивост е институционална такава.

За която са необходими политическа воля и мъдрост.

ИЗТОЧНИЦИ НА ПРОБЛЕМА

Експертите в енергетиката и индустриите са наясно с възникването и разрастването на **проблема**, който доведе до толкова критична ситуация в сектора днес.

Накратко – това са:

- **преоразмерявания при финансиране на големи инвестиционни проекти** в сектора;
- **хронично раздуване на разходи по ремонт и поддръжка на енергийни съоръжения;**
- **наличие на дългосрочни споразумения (PPA) за изкупуване на електроенергия от въглищни централи;**
- **погрешни държавна и корпоративни политики довели до подранили мащабни инвестиции (отново PPA) във възобновяеми източници на енергия.**

Така в процеса на отделянето по вертикала, на приватизацията и либерализация, **българските енергийни институции не успяха да защитят електроенергийната система от ненавременни и груби инвестиционни прегрешения.**

РЕГУЛАТОРНИ ГРЕШКИ

В последните години регулаторната комисия допусна две сериозни грешки.

На първо място – с **политически мотивирани ценови решения за защитените и регулираните потребители**. Паричният поток към енергийния вертикал намаля още на входа, при кеш колекторите.

На второ място – **регулаторът не проведе ясна политика на постепенно излизане от регулирания към свободния пазар на консуматори средно и ниско напрежение**. Само за половин година от 100, потребителите на свободния пазар надхвърлиха 3,000.

В битката си за нови клиенти **търговците агресивно свалиха цените за малки и средни фирми до нивата за енергоемки предприятия от базовата индустрия**. **Вертикалът се лиши от 250 млн лв годишно.**

Това се случи при нарастващото производство на скъпа електроенергия от ВИ и спадащо търсене на регионалния пазар.

Резултатът е ясен.

ПЪЛНАТА ЛИБЕРАЛИЗАЦИЯ

Тезата за пълна либерализация на електроенергийния пазар е съзвучна с европейските политики, но в българските условия и състояние на сектора, **не отговаря на интересите на енергоемките индустриални предприятия.**

Обяснението тук е много просто. Колкото повече консуматори излизат на свободния пазар, толкова по-обременен остава регулаторния микс. В регулирания сегмент намаляват консуматорите, които поемат микса със скъпата енергия от дългосрочните споразумения.

А това допълнително влошава баланса на НЕК и го води към фалит. Но фалитът на НЕК няма да анулира споразуменията. Изходът от многото и продължителни арбитражни дела ще определи новите собственици на базови и балансиращи системата мощности – АЕЦ, ТЕЦ, ВЕЦ-ове и каскади. **Всичко това ще вдига цените на електро- продукти за индустрията.**

Затова първо на пазара трябва да излязат търговците на електроенергия – независими производители, в т.ч. и от източници на възобновяема енергия. От около 1800 електрогенератора у нас днес на пазара са под 1%.

НЕОБХОДИМИ АЛТЕРНАТИВИ

Големите енергоемки предприятия от базовата индустрия трябва да си дават сметка и за други енергийни баланси.

По общи сметки, **за законови и регулаторни изменения и допълнения** (каквото и друго да обхващат такива услуги), **енергийните компании у нас харчат официално над 50 млн. лева годишно**. Тук влизат адвокатските и консултантски хонорари, както и възнагражденията по трудови договори на вътрешните екипи по правен и регулаторен мениджмънт.

В допълнение, по официално публикувани данни на държавни институции, някои от сегментите в енергийния вертикал имат пряко представителство, дори достигат до квалифицирано мнозинство в законодателния орган.

Базовата индустрия трудно ще конкурира подобни законови и регулаторни инвестиции. При 800 MW базов товар, това означава около 500 млн лв годишен разход за електроенергия. Процентът за обслужване на този интерес е съпоставим с бюджета на регулатора и е под 10% от регулаторните бюджети на компаниите в енергетиката.

Базовата индустрия трябва да намери нискобюджетни инструменти за защита на своя интерес.

ПАЗАРНИ РЕШЕНИЯ

Образно казано, базовата индустрия трябва да прекрачи своя електромер и трафопост или подстанция и нахлуе обратно по енергийния вертикал.

Например, има три типа търговци на електроенергия – независими (*independent*), свързани с производство (*supply-side tied*) и свързани с потребление (*demand-side tied*).

Като правило, базовите предприятия са на индустриални площадки, заедно със съседни независими или асоциирани предприятия. **А след като има заводски централи, защо да няма и заводски търговци?**

Инвестицията в самостоятелно или групово свързан търговец на електроенергия и газ е съпоставима с годишен хонорар на добър адвокат. Плюс инвестициите в собствени генериращи мощности и в енергоефективни услуги, предоставяни на пазара от същите тези дъщерни компании.

ИНСТИТУЦИОНАЛНИ РЕШЕНИЯ

Базовата индустрия трябва да настоява и за устойчиви политически и институционални решения в икономиката.

На първо място – **икономиката и енергетиката да се отделят в различни министерства.**

В Министерството на икономиката да продължи работата на Съвета за индустриална стабилност и растеж.

В Министерство на енергетиката трябва да настъпят структурни промени, свързани с пазарни изисквания към собственост върху преносната и разпределителна инфраструктура.

Например, националните и регионални мрежови оператори за пренос и разпределение на електроенергия и природния газ да се отделят по собственост и да бъдат с нов принципал – министърът на икономиката. След което те да бъдат извадени на фондовия пазар с държавно и общинско участие.

БЛАГОДАРЯ ЗА ВНИМАНИЕТО!

клъстер
СРЕДНОГОРИЕ
партньорство
за стабилност
и растеж

n.minkov@outlook.com